

Lukács József:

Kelet-Ázsia aktuális biztonságpolitikai helyzete

A jelenkor legsúlyosabb válságövezetei közül számos a kelet-ázsiai térségben található. Ennek a régióknak a biztonságát is főképp az Egyesült Államok szavatolja, azonban mióta fegyveres erőinek többsége Irakban és Afganisztánban van lekötve, érezhetően kevesebb kapacitása maradt Kelet Ázsiára. A feltörekvő Kína egyelőre még nem alkalmas arra, hogy betöltse az így keletkezett biztonságpolitikai űrt, miközben a nukleáris álmokat dédelgető Észak-Korea megpróbálja a helyzetet saját hasznára fordítani, ezzel még tovább mélyítve a régió válságát.

Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy ez a régió a világ jelenleg legdinamikusabban fejlődő térsége. A fejlődés fenntartásához elengedhetetlenül szükséges a stabilitás és biztonság garantálása. Ki és milyen módon lesz képes erre? A Délkelet-Ázsiai Szövetségnek van már ugyan egy ígéretes kezdeményezése, az ASEAN Regionális Fórum (ARF), azonban annak hatásköre még csak konzultációra korlátozódik. Az ASEAN államai még nem hajlandóak a kollektív biztonság rendszerében gondolkodni, biztonságuk szavatolását még mindig az egyéni védelemre alapozva képzelik el. Ennek tarthatatlansága egyre nyilvánvalóbb, ám a realizálást igen nehezen követik érdemi lépések. A jövőben elkerülhetetlenné válik, egy új biztonságpolitikai koncepció megalkotása a térség államai számára.

Bevezetés

A kelet-ázsiai térség biztonságpolitikai helyzete alapvetően eltér bármely más régió állapotától. Kelet-Ázsiában¹ egyetlen hatalom sem képes biztonsági stabilitást teremteni, sem garantálni. Sőt, a régió államai között még a szükséges konszenzus, hovatovább még a konszenzusra történő törekvés sincs meg. A térségben nincs hagyománya a multilaterális együttműködésnek,

¹ Lukács József a Budapest Corvinus Egyetem doktorjelöltje. Korábban a Külkereskedelmi Főiskolán szerzett közgazdász, valamint a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok posztgraduális képzésén külügyi szakértői oklevelet. Szakterülete a kelet-ázsiai országok, kiemelten a térség regionalizációs és integrációs kezdeményezései. Öt évet dolgozott diplomataként Japánban, eközben az ASEAN+3 térség tagállamainak többségében vizsgálta a regionális integráció témakörét.

és ez a történelmi hiányosság érezhető a fegyverzetkorlátozási szintéren is. Az ASEAN² illetve ASEAN+3³ régió államai jelenleg még képtelenek a kollektív biztonság formációjában gondolkodni. Ehelyett továbbra is az egyéni védelemre vannak berendezkedve.

A kelet-ázsiai térség államai az elmúlt húsz évben folyamatosan növelték katonai kiadásukat.⁴ Ez a régió a jelenleg világ legnagyobb fegyverfelvevő piaca.⁵ Tovább nehezíti a szituációt, hogy a technikai fejlesztéseknek betudhatóan a régióban illetve közvetlen közelében már több, egymással ellenséges érzelmet tápláló nukleáris hatalom néz egymással farkasszemet (Kína és Észak-Korea, valamint India és Pakisztán). A jelentős fegyverarzenál ellenére érdemleges fegyverzetkorlátozási tárgyalásokra alig került sor. A legjelentősebb ilyen jellegű multilaterális formula az úgynevezett hatoldalú tárgyalások, melyek hivatalosan 2003 júliusában kezdődtek meg, és főképp az észak-koreai feszültség-góc rendezésére irányulnak.⁶ Az említett tárgyalások számos alkalommal megszakadtak és újrakezdődtek, azonban néhány átmeneti sikert leszámítva semmilyen tartós eredményt nem hoztak. A feszültség továbbra sem csökken, kérdés, hogy egy ilyen mértékű folyamatos fegyver-arzenál megléte mellett meddig képes a régió egy „hidegháború” keretei között maradni. Éles azaz „forró” katonai konfliktus(ok) kirobbanásának valószínűsége sajnos egyáltalán nem elhanyagolható ebben a régióban.

Egy ilyen tanulmány terjedelmi okokból sem képes arra, hogy teljes és mindenre kiterjedő képet adjon ennek a hatalmas régióknak összes biztonságpolitikai kihívásáról. Emiatt az általános helyzetértékelés mellett, ezúttal a térséget érintő legsúlyosabb válságövezetekkel kívánok csak foglalkozni, kiemelten azokkal, melyek esetében – sajnos – nem lehet kizárni a fegyveres eskaláció lehetőségét sem. Emiatt például nem foglalkozom sem a japán-orosz

¹ Délkelet-Ázsia meghatározás alatt jelöljük a Burma (Mianmar) nyugati határától kezdődő területeket egészen Indonézia keleti határáig. Kelet-Ázsia alatt értem még az előbbieken túl Kína, Japán és a Koreai-félsziget két államát. Amennyiben ezektől eltérő adat merül fel, azt külön jelölöm.

² Délkelet Ázsiai Államok Szövetsége. Alapítva 1967-ben. Jelenleg 10 teljes jogú tagja van. Öt alapító tagállama Indonézia, Fülöp-szigetek, Malajzia, Szingapúr és Thaiföld, később csatlakoztak Brunei, Kambodzsa, Laosz, Mianmar, Vietnam. (Tervek szerint 2012-ben Kelet-Timor is teljes jogú tagságot kap.)

³ A „+3” alatt értjük Dél-Korea, Japán és Kína részvételét. Az említett három állam kormánya igen erősen „lobbizzik” annak érdekében, hogy teljes értékű tagok legyenek a szervezetben, és így az ASEAN+3 legyen a valós regionális „integrációs” testület. Az ASEAN tíz tagállama egyre kevésbé tudja kezelni ezt a „tagfelvételi jelentkezést”. Égető szükségük van a három ország támogatására és eszközeikre, viszont éppen attól tartanak, hogy amennyiben ekképpen tizenhárom taggá bővülne a szervezet, saját szerepük drasztikusan visszaszorul.

⁴ Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) adatai alapján. Elérhető:

http://www.sipri.org/research/armaments/milex/research/armaments/milex/milex_database (letöltve: 2010-04-06).

⁵ A Center for Arms Control and Non-Proliferation 2008-as statisztikája alapján. Eszerint a kelet-ázsiai régió (Ausztrália nélkül viszont Kínát, Japánt és Koreát beleértve) 225 md. USD-t költ fegyverkezésre (világszinten 14,5%), messze felülmúlva a korábbi „rekorder” közel-keleti/észak-afrikai régióval, amely 82md. USD összegű katonai költségeivel „csak” 6%-os részesedést tudott magának. Forrás:

http://www.armscontrolcenter.org/policy/securityspending/articles/fy09_dod_request_global/ (letöltve: 2010-04-06).

⁶ A hatoldalú tárgyalások az USA, Kína, Japán, Oroszország és a két Korea részvételével nem hivatalos formában a kilencvenes évek végétől kezdődtek.

határvitával illetve az említett államok közötti békeszerződés hiányával sem, mivel a probléma létezése ellenére is ki lehet jelenteni, hogy az érintett államok nem fognak katonai erőt bevetni ellentéteik rendezése érdekében. Számos más helyszínen azonban már sokkal nagyobb biztonsági és katonai jellegű kockázatot tapasztalhatunk.

Általános biztonságpolitikai helyzet

Mai napig érvényes Henry Kissinger megállapítása: „Az ázsiai-csendes-óceáni térség stabilitása, az olyannyira nagyra tartott gazdasági virágzásának tartógerendája, nem a természet törvénye, hanem egy olyan egyensúly következménye, amelyet féltő gonddal és nagy figyelemmel kell ápolni a hidegháború utáni időszakban.”⁷

Az ázsiai államok többségének nincs igénye egy kollektív biztonsági rendszer megalkotására, arra meg végképp nem, hogy az együttműködést valamilyen közösen vallott belpolitikai értékre alapozzák (ez alól nem kivételek a térség „demokráciái” sem). A hangsúlyt elsősorban az egyensúlyra és a nemzeti érdekekre helyezik az egyes országok. Ráadásul – éles ellentétben az európai konstellációval – az Egyesült Államok korábban sem volt érdekelt Délkelet-Ázsiában egy erős regionális integráció létrejöttében, és álláspontjuk a mai napig változatlan.⁸ Annak érdekében, hogy a biztonságpolitika délkelet-ázsiai aspektusáról képet formálhassunk a következő fő kérdéseket kell megvizsgálni:

- Mi minősül biztonságpolitikai kérdésnek a térségben?
- Mely államokat, illetve milyen csoportokat és érdekeket kell megvédeni, és egész pontosan kiktől illetve milyen veszélyforrásoktól?
- Hogyan valósítható meg a védelem és biztonság?

Az első kérdésre adandó válaszkor a régiót korábban ért dekolonizációs hatásokat kell ismerni. A térségbeli államok döntő többsége az elmúlt fél évszázadban harcolta ki nemzeti önállóságát.⁹ Ennek megfelelően a mindenkori uralkodó elit számára létfontosságú, hogy

⁷ Henry Kissinger: *Diplomácia*. Panem-Grafo, 1998. 827. o.

⁸ Richard Armitage: “My Opposition To An East Asian Community.” *Aszahi Simbun*, 2005. május 1. 1-9 o. Ebben az akkori amerikai külügyminiszter-helyettes kifejti, hogy a régió államai számára mennyivel előnyösebb, ha a “Japán-Amerikai Biztonsági Szerződés” mintájára, Washingtonra építik biztonságpolitikai koncepciójukat.

⁹ 1945-ben Indonézia, Laosz, Kambodzsa és Vietnam, egy évvel később a Fülöp-szigetek, 1948-ban Burma (mára Mianmar), 1957-ben Malajzia (akkor még Maláj Államszövetség), 1965-ben Szingapúr, végül 1983 Brunei. Thaiföld történelme világviszonylatban egyedi, ugyanis a brit-francia gyarmatosítók közötti konfliktusnak „köszönhetően”

nemzetük legitimitását, valamint államuk és intézményeik önállóságát biztosítsák. Azaz az állam területi egységét bármilyen módon érintő fenyegetés biztonságpolitikai jellegű kérdést vet fel. Honnan jöhet ilyen jellegű fenyegetés? Helyi aspektusból nézve három helyről: egyrészt a korábbi gyarmatosítók vagy „megszállók” burkolt vagy kevésbé burkolt megjelenéséből; másrészt fennállhat a veszély a helyi államok közötti területi és egyéb viszályokból; harmadrészt a régiótól távolabbról származó veszélyektől (pl. közel-keleti válsághelyzet begyűrűzése).

A veszélyforrások többsége az ASEAN+3 szervezet országain belüli problémakört foglal magában. Ilyen pl. a még mindig megoldatlan Thaiföld-Burma határvonal kérdése, amelyet az ASEAN jobb híján csak görget maga előtt, ám – tanulva a hatvanas évek hibáiból, amikor Malajzia, Indonézia és a Fülöp-szigetek fegyveres erői többször is összetűzésbe keveredtek – a konfrontációt mindenáron el akarja kerülni. Jelenleg a problémát akképpen kezelik, hogy az említett határon a két állam hadserege biztosítja a rendet, gyakorlatilag teljes határzár van, csak néhány kijelölt pontos lehetséges az átjutás. Ugyanakkor nincs tudomásunk fegyveres összetűzésekről, mindkét állam igyekszik kerülni a katonai erő alkalmazását.

Előbbinél sokkal súlyosabb kihívás az észak-koreai nukleáris és rakétafegyver gyártási program. Ez gyakorlatilag a világ utolsó, hidegháborúból megmaradt feszültséggócja. Az ASEAN+3 ebben a kérdésben önmagában cselekvésképtelen, a megoldás keresésében rászorul az USA és Oroszország részvételére is. Az észak-koreai krízissel kapcsolatban, csak abban értenek egyet, hogy okvetlenül el kell kerülni a „meleg-háborúba” történő átmenetet.

Az izolált sztálinista állam belső helyzete, valamint politikai elitjének állapota olyan súlyos, hogy az állam összeomlása sem zárható ki. Még a legszerencsésebb forgatókönyv is – egy békés újraegyesítés – több évtizedes átmenetet jelent majd. A német újraegyesítés tapasztalatai itt nagyrészt használhatatlanok. Ez annál sokkal mélyebb problémakör lesz, ráadásul a félsziget-egyesülése és stabilizációja roppant költségekkel fog majd járni, a legenyhébb becslések szerint is 250md USD-re becsülhető. Ezt természetesen senki sem akarja felvállalni, ezért gyakran a külső rendezési hajlandóság képlékenysége is érezhető.

Energetikai eredetű, ám ugyancsak biztonságpolitikai jellegű probléma a Dél-kínai-tengeren a „Spratly-szigetek” kérdése.¹⁰ A csekély felszíni területtel ám mintegy 230 szigetből és zátonyból álló terület azóta értékelődött fel, mióta kiderült, hogy feltehetően hatalmas szénhidrogénkincs található a tengerfenéken. Nem kevesebb, mint hét állam jelentette be

elkerülték a gyarmatosítást. A két expanzív nagyhatalom, már akkor jobbnak vélte, ha koronagyarmataik között hagynak egy ütközőzónát, így Sziám elkerülte a többi állam sorsát.

területi igényét rá. A „fő” követelők Kína, Tajvan és Vietnám, de rajtuk kívül még Malajzia, a Fülöp-szigetek, gazdasági zónaként Indonézia és Brunei, sőt még a tenger nélküli Laosz is bejelentette (részleges) igényét a fennhatóságra. Az utóbbi három ország kivételével a többi „érdekelt” valóságos versenyfutásban már a haditengerészetével is megjelent a térségben, és ahol üres szigetet vagy zátonyt találtak, ott azonnal „örhelyeket” is létesítettek, de legalábbis nemzeti zászlót tűztek ki.¹¹

A számítások szerint az érdekelt országoknak több mint kétezer katonája állomásozik a szigetekcskéken. A komolyabb konfliktust talán csak azért kerülték el eddig,¹² mert a nyílt tenger közepén igencsak mostoha kitermelési körülmények uralkodnak. Ilyen terepen történő kitermeléshez egyik érintett államnak sincs meg sem az anyagi háttere, sem a technológiája. Márpedig az „off-shore” fúrótornyok csak akkor fognak ebben a térségben megjelenni, ha fegyveres konfliktus nem veszélyezteti az ilyen órásheruházásokat.

Az ASEAN+3 biztonsági szervezetének, az Asean Regional Forumnak¹³ 2001-ben tartott ülésén annyiban állapodtak meg, hogy a nemzetközi jog igénybevételével rendezik majd a területi vitát. Így ha megoldani nem is sikerült a feszültséget, de legalábbis egy időre „jegelték”.¹⁴

És mindezzel már közvetlenül eljutottunk a régió egyik legsúlyosabb biztonságpolitikai problémaköréhez, a kínai „fenyegetés” témaköréhez. Nemcsak az előbbieken részletezett Spratly-szigetek kérdéséről van itt szó. Kína már megkerülhetetlen legyen szó bármilyen biztonsági kérdésről. Peking célja a szuperhatalmi státusz mielőbbi elérése, és ehhez szükségesnek tartja az ország a fegyveres erőinek magas szintre fejlesztését. A térség államai

¹⁰ Alex J. Bellamy: *The Pursuit Of Security In Southeast Asia: Beyond Realism* in: Mark Beeson (szerk.): *Contemporary Southeast Asia*. Palgrave Macmillan, 2004, 160. o.

¹¹ Hogy aztán hetekkel később azt egy másik ASEAN+3 állam haditengerésze a tengerbe dobja, miközben a sajátját tűzi ki.

¹² Eddig egy súlyos, halálos áldozatokkal járó ütközet volt az ún. 1995-ös Mischief Reef Incident. Lásd: http://www.southchinasea.org/docs/Chinese_Territorial_Assertion_The_Case_of_the_Mischief_Reef.htm (letöltve: 2010-04-06) és néhány szórványos lövöldözés van dokumentálva, melyben különböző nemzetek hajói vettek részt. Egyáltalán nem lehet kizárni azt sem, hogy a valóságban ennél több összecsapás történt, ám a felek azt jól felfogott érdekből titokban tartják. Egyik félnek sem szándéka, hogy egy ilyen problémával tovább rontsák, az amúgy is feszültségekkel dél-kínai tenger övezetét, ahol Kína mellett még Tajvan, Vietnam, Malajzia és a Fülöp-szigetek hadihajó járőröznek, és ők megosztva tartják karban a zátonyt jelző világítótoronyokat.

¹³ Biztonságpolitikai témakörökre fókuszáló regionális szervezet. Alapítva 1994-ben, jelenleg 27 tagállammal rendelkezik. Tagjai az ASEAN+3 mellett a térségben érdekelt nagyhatalmak, így pl az USA, Ausztrália, India sőt még az EU is. Bővebben lásd későbbi fejezetben.

¹⁴ 2002 Novemberében az ASEAN országok közösen írtak alá egy Közös Nyilatkozatot a Kínai Népköztársaság kormányával, melyben vállalták, hogy tartózkodnak további fegyveres akcióktól. Ez is azt jelzi, hogy Kína komolyan veszi az ASEAN-t, és kerülni akarja velük a felesleges konfrontációt. Ugyanakkor a deklaráció semmit nem mozdított előre a vitatott területek státuszának ügyében. A kutatást engedélyezték, de a kompromisszum-készség teljes hiánya következtében, esély sem volt a felosztásra. Amennyiben a jövőben egyszer valóban megindulnak a kereskedelmi méretű nyersanyag-kitermelések a zátonyokon, akkor a feszültség kiéleződésére lehet számítani.

rendkívül idegesek a folyamatosan növekvő kínai behatás, a „láthatatlan invázió” miatt.¹⁵ A kínai befolyás feltartóztathatatlan növekedése miatti bizonytalanságérzet az egyik fő ok, ami a délkelet-ázsiai régió államait további kooperációra készíti. Tisztában vannak azzal, hogy Pekinggel szemben csakis közös álláspont kialakítása esetén lehet esélyük, máskülönben a megosztottságot Kína könnyen kihasználhatja. Ezt a mai napig több ázsiai elemző vitatja, hangsúlyozva, hogy Kínának nincsenek hegemon törekvései.¹⁶

A biztonságpolitikai fenyegetések másik része belföldi eredetű. Míg a hidegháború ideje alatt főképp ideológiai eredetű „kommunista/maoista” eszmék terjedésétől tartott az ASEAN államok politikai elitje, ezt a fenyegetést a kilencvenes évektől a radikális iszlám terjedésének veszélye váltotta fel. Bár mindkét esetben elsősorban belső eredetű fenyegetésről van szó, az is kétségtelen, hogy az állam biztonságát veszélyeztető szervezetek külső forrásokból (is) kaptak támogatást. A hidegháború utáni világban azonban az előbbieken túl más jellegű veszélyek is komoly kihatással lehetnek Délkelet-Ázsia átfogó biztonságpolitikai állapotára. Igaz ugyan, hogy a nominálisan fegyverkezésekre költött összeg mértéke nőtt az elmúlt 15 évben, azonban a GDP arányához mérten számolt fegyverkezési kiadások Délkelet-Ázsia egyes országaiban még csökkentek is.¹⁷ Kézenfekvőnek tűnik ezek alapján, hogy a délkelet-ázsiai országok az őket fenyegető főbb biztonsági veszélyeket jelenleg nem a katonai jellegű fenyegetésekben azonosítják.

Viszont lényegesen megváltozik a kép, ha Délkelet-Ázsia helyett egész Kelet-Ázsiát vizsgáljuk, és Kína, Japán és Dél-Korea védelmi jellegű kiadásait is hozzászámoljuk a régióhoz. Ekkor bizony az előző megállapítás, már érvényét veszti, és a védelmi kiadások szintje is már lényegesen meg is haladja a világ többi régiójában tapasztaltakat. Hiszen Kína 122 milliárd USD összegű védelmi kiadásaival a világ második, Japán 41 milliárd USD-vel a hatodik, Dél-

¹⁵ Stephanie Kleine-Ahlbrand – Andrew Small: China’s New Dictatorship Diplomacy. In Beijing Parting With Pariahs? *Foreign Affairs*, Vol. 87. No. 5 (2008) 68. o.

¹⁶ Amitav Acharya: *Seeking Security In The Dragon’s Shadow: China and Southeast Asia in The Emerging Asian Order*. Institute of Defense and Strategic Studies Singapore 2003. március. Elérhető:

<http://www.southchinesea.org/docs/Acharya,%20Seeking%20Security%20in%20the%20Dragon%27s%20.pdf>

(letöltve: 2010-04-06). A tanulmányban azt próbálja kifejteni a szerző, hogy Kína – ellentétben más szuperhatalmakkal – sosem folytatott saját területén túl hódító háborúkat, nem gyarmatosított, és ma sem törekszik határon túli katonai támaszpontok létesítésére. Mások elemzők pl. *Margot Schüller* vagy *Helmut Asche* viszont erősen vitatják ezt a tézist, és rámutatnak arra, hogy Peking a nem katonai eszközök expanzív alkalmazásával (pl. afrikai államok “felvásárlásával”) egy modernkori terjeszkedést folytatnak, ezzel gazdasági-pénzügyi köntösbe bújtatva a neokolonizációs tevékenységet.

¹⁷ Így pl. 1994-2004 között Malajzia védelmi kiadásai a GDP 3,0%-ról 2,1%-ra, Indonéziáé 1,4%-ról 1,1%-ra csökkentek. Kirívó eset Laoszé ahol 7,8%-ról 0,7%-ra esett a védelmi kiadások aránya. Összességében véve, Délkelet-Ázsia (tehát a szigorúan vett tíz ASEAN tagállam) a GDP 2,6 százalékát költi védelmi kiadásokra, amikor ugyanez 4,3% az afrikai kontinensen, és 7,4% a Közel-Keleten. Az itt összesített adatok az International Institute for Strategic Studies 2008-as adatain alapszanak. Ld. <http://www.iiss.org/publications/military-balance/the-military-balance-2008/> (letöltve: 2010-04-06).

Korea pedig 25 milliárd USD-vel tizedik helyét foglalja el. A tíz legnagyobb védelmi kiadású államból három Kelet-Ázsiában található.

Jelentős biztonsági veszélyforrásnak számít a gazdasági összeomlásból adódó fenyegetés. Az 1997-es ázsiai regionális pénzügyi-gazdasági válság súlyos nyomokat hagyott a térség államaiban. Azóta a régió államai a gazdasági fejtelenséget ugyanolyan súlyos veszélyforrásként azonosítják, mint a katonai jellegű fenyegetéseket.¹⁸ Hiszen a gazdasági felfordulás keltette bizonytalanság olyan szinten sújtotta az állampolgárok tömegeit, ami már nemzetbiztonsági kérdéssé vált, és közvetlenül fenyegette a politikai-gazdasági elitet. Indonéziában véget vetett a 32 éve tartó Suharto-rezsimnek. Thaiföldön kormányválság kezdődött, mely némi megnyugvás után ismét felszínre tört, és a mai napig tart. A Fülöp-szigeteken két év alatt három kormány váltotta egymást.

A korábban harminc éven át töretlen fejlődést felmutató Délkelet-Ázsia meglepő módon éppen ellenkezőleg reagált a válságra. Máshol ilyen regionális krízis esetén, az érintett államok felgyorsítják kooperációjukat, míg az ASEAN térségben épp az ellenkezője ment végbe: az államok nagy része a kezdeti szakaszban épp arra használta fel a válságot, hogy csökkentse multilaterális kooperációs képességét.¹⁹ Ugyanakkor a történetek hatására a régió kormányai belátták: az államhatalom legitimitása és fenntarthatósága ebben a korban legalább annyira kötődik a nemzetgazdasági teljesítményhez, mint bizonyos katonai képességekhez. Ez a megállapítás ugyan többé-kevésbé a világ más helyein is helyénvaló lehet, de a gazdasági csodáról elhíresült „kis-tigrisekkel” büszkélkedő Délkelet-Ázsiában vitathatatlanul helytálló.²⁰

¹⁸ Zakaria H. Ahmad – Baladas Goshal: „The Political Future of ASEAN after the Asian Crisis.” *International Affairs*, Vol. 75. No. 4. (1999) 759-778. o.

¹⁹ Francis Fukuyama: „Asian Values and The Asian Crisis.” *Commentary*, Vol. 105. No. 2. (1998). 23. o. Itt Fukuyama bemutatja, hogy a válság idején különösen négy érintett állam, Indonézia, Kína, Malajzia és Szingapúr ellenállt minden külső eredetű modernizációs behatásnak, kizárólag a saját belső forgatókönyvük alapján működtek, tovább nehezítve ezzel a regionális stabilizációt.

²⁰ A témakör egyik legátfogóbb elemzése, mely még jelenleg is helytálló: Joseph E. Stiglitz: „The Insider: What I Learned at the World Economic Crisis – And how I learned it”, *The New Republic*, 2000. április 17. <http://www.globalexchange.org/campaigns/wbimf/stiglitz041700.html> (Letöltve: 2009-11-18). Az írást Stiglitz alig egy évvel azelőtt publikálta, hogy odaítélték neki a közgazdasági Nobel-díjat. Ebben bemutatja, hogy az ázsiai válság eszkálációjáért milyen felelősség terheli a nemzetközi pénzügyi szervezeteket, kiemelten az IMF-t, mivel azok

Ki garantálhatja a régió biztonságát?

Nagyon sok elemző jutott arra a következtetésre, hogy a régió viszonylagos stabilitásának alapja az USA masszív katonai jelenléte.²¹ Kétségtelen tény, hogy a régió négy legfejlettebb állama (Japán, Dél-Korea, Szingapúr, Tajvan) nagyon szoros kapcsolatokat ápol az Egyesült Államokkal, sőt biztonsági garanciákkal is rendelkeznek Washingtontól. Amikor pl. a hatvanas években Malajzia és Indonézia Szingapúr létét fenyegette, a kis államnak nem maradt más választása, mint az USA-hoz fordulni biztonsági garanciáért. Vitatható tézis ám mégis nagyon valószínű, hogy az USA katonai jelenléte a záloga annak, hogy nem tört, és nem tör ki „meleg” háború a délkelet-ázsiai régióban.²²

Ebben a régióban sajnos nem működőképes Karl Wolfgang Deutsch²³ elmélete a közös értékekre alapozott biztonsági közösségről. Itt csakis bilaterális keretek között megkonstruált biztonsági szerződések halmazáról lehet szó, amelyeknél a „csomópont” szerepét az USA tölti be. Hosszabb távon nem lehet kizárni egy olyan ASEAN Regional Forum szerepének a felértékelődését (lásd lejjebb), amelyben a meghatározó szerepet az ASEAN+3 államok játsszák, ám addig még sok munka van hátra.

Az ASEAN Regionális Fóruma (ARF) talán a szervezet legbefolyásosabb kapcsolódó intézménye. Valójában a szervezet arra adott válasza volt, hogy 1994-ben az „első” észak-koreai nukleáris válság idején súlyos kritikák érték a szövetséget, hogy csak tétlen szemlélőként nézi az eseményeket, és részben emiatt kell a régió kívüli hatalmaknak, így Washingtonnak és Moszkvának is megjelenie. Végül is az ASEAN javaslata egy biztonságpolitikai szervezet létrehozására sikerrel járt, és mára az ARF egy valóban hasznos konzultációs fórummá nőtte ki magát. A fórum lehetőséget ad arra, hogy az ASEAN+3 tagjai a régióban érdekelt többi féllel is megvitassák a térség biztonságát érintő aktuális témaköröket.²⁴ Mára összesen 27 tagja van, a régióban érintett „nyugati” államokon (Ausztrália, Új-Zéland) kívül az USA, Oroszország, az

hibásan, „nyugati logikával”, a nyugati szférában működő eszközökkel próbáltak gyógyírt keresni az ázsiai válságra, és az így elkerülhetetlenül kudarcba is torkollott.

²¹ Michael Leifer: *ASEAN and the Security of South-East Asia*. Routledge, 1989. A 2001-en elhunyt professzor négy évtizedet töltött Délkelet-Ázsia tanulmányozásával. Az európai rendszerváltozásokkal egyidejűleg kiadott könyvében részletesen feldolgozza, hogy az Egyesült Államok győzelme a japán militarista állam felett milyen pozitív, demokratikus és dekolonizációs impulzust adott a régióknak. Az amerikai részrehajlással aligha vádolható brit tudós, miközben érezhetően sajnálta saját birodalmuk összeomlását, egyértelműen kimutatta az USA jelenléte pozitív hatásait a régióban, az emberi jogok, a piacgazdaság felé történő elmozdulás, és számos más területen.

²² Objektív európai szemszögből lásd Fraser Cameron: *US Foreign Policy After The Cold War. Global Hegemon Or Reluctant Sheriff?* Routledge, 2005. 167-170. o. „Asia” alfejezet.

²³ Karl W. Deutsch: *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Perspective*. Princeton University Press, 1957.

Európai Unió (ezen keresztül tehát valamennyire hazánk is), de még Észak-Korea és Kelet-Timor is tag. Évente legalább egyszer miniszteri szinten üléseznek, és mára ez a régió egyik legfontosabb multilaterális csúcstalálkozójának számít. Kína is kiemelten kezeli a szervezetet, részben azért mert az ASEAN+3 centrikus, részben azért mert (nem alaptalanul) úgy véli, ezen a multilaterális csoporton keresztül egyre jobban képes ellensúlyozni az USA „hegemón” törekvéseit. Az ARF-nek valóban akad tennivalója, elsődlegesen is a régió biztonságpolitikai szituációjának tisztázása. Ez három alapvető kérdésből áll:

- A régió biztonságát érintő fenyegetések meghatározása
- A fenyegetés jellegének, eredetének (belső vagy külső) megvilágítása
- A fentiekre adandó válaszlépések diplomáciai-politikai keretek között kezelhetőek, vagy gazdasági (embargó) esetleg katonai eszközök alkalmazása indokolt.

Az ARF konferenciáin felmerült főbb témakörök a következő kihívásokat azonosították a régióra leselkedő potenciális veszélyforrásokként: illegális droggereskedelem, illegális emberkereskedelem, fegyvercsempészet, illegális és dokumentálatlan migráció, terrorista tevékenység, tengeri kalózkodás és végül a határokon áttérjedő járványok. Mint látható bőven van megoldandó biztonságpolitikai kérdés, a „hagyományosnak” mondható észak-koreai problémán is túl.

Különösen súlyos a kalózkodás kérdése a Malakka-szorosban, ahol az ezredforduló óta évi átlagban 100-200 kalóztámadásra kerül sor. 2005-ben még több mint háromszáz támadás, vagy annak kísérlete történt. Ennek következtében hozzájárultak japán és kínai hadihajók térségbe vezényléséhez, és mára a támadások száma a felére csökkent. Itt már konkrétan is mérhető az eredmény.

Ugyanakkor az ARF-nek is megvannak a súlyos korlátai. Kötelező erejű határozatot nem tud elfogadni, „csak” konzultál és ajánlásokat tesz. Az ausztrál-kanadai javaslatot, hogy legyen ez egy „ázsiai EBESZ”-nek megfelelő szervezet az ASEAN+3 államai még korainak tartották, ezért elutasították. Kizárni azonban nem lehet, hogy a jövőben mégis megvalósul ez a tervzet,²⁵ de addig még hosszú az út. Délkelet-Ázsia államai pontosan tudják: a biztonság garantálása életbevágóan fontos feladatuk. Ha nem sikerül fenntartaniuk a régió stabilitását, annak gazdasági következményei kiszámíthatatlanok lennének. A szövetség soron következő

²⁴ A szervezet honlapja elérhető a www.asenregionalforum.org cím alatt.

²⁵ A tervről még egyáltalán nem tettek le az ARF mértékadó államai. A közelmúltban (a 2009. októberi Kelet Ázsia Csúcs alkalmával) az ausztrál miniszterelnök ismét felvetette az ötletet az új japán kormányfőnek, és ezúttal Hatojama – elődjeitől eltérően – már nem volt mereven elutasító. A témában Amitav Acharya írt az East Asia Forum lapjain: <http://www.eastasiaforum.org/2009/10/29/competing-asian-communities/> (Letöltve: 2010-04-10).

kihívása már az, hogy gondoskodjon az eddig elért nem csekély eredmények megtartásáról, sőt azok továbbfejlesztéséről.

Konkrét veszélyek és veszélyzónák

Az előző fejezetben ismertetett általános regionális helyzetelemzést követően részletesebben megvizsgálom azokat a feszültségforrásokat, amelyek a kelet-ázsiai régiót, kiemelten az ASEAN+3 térséget közvetlenül érintik. A térség államainak számos rendezetlen és függőben lévő ügye van, és egyikben sem várható gyors megoldás. Alábbiakban röviden ismertetem, hogy hol jelentkeznek a legégetőbb aktuális biztonság-politikai problémák a régióban.

A Tajvani-szoros kérdésköre

Miután Tibet, Hong-Kong, Makaó visszatért az anyaországához, a kínai vezetés türelmetlenül várja, hogy mikor jön már el a nagy pillanat, amikor az utolsó elszakadt tartomány is visszatér.²⁶ Peking egyértelművé tette: semmilyen opciót – beleértve a katonait – sem hajlandó kizárni az ország újraegyesítése érdekében. Tajvannak – hosszú távon – feltehetően nincs esélye, valamilyen formában ki kell egyeznie a Kínai Népköztársasággal.

A világ nagy része – legfőképpen a régióban érintett nagyhatalmak, mint az Egyesült Államok vagy Japán is – egyértelművé tette, hogy nem hajlandó konfliktusba keveredni a KNK-val Tajvan miatt. Amikor az évezred elején Chen Suj-pien akkori (később korrupciós vádak miatt életfogytiglani börtönre ítélt) tajvani elnök kijelentette, hogy tervezi a Kínai Köztársaság (Republic of China) elnevezés megszüntetését, és Tajvan hivatalosan is felveszi a Tajvani Köztársaság elnevezést, majd így kéri a felvételét az ENSZ-be, Washington, Tokió és a többi nagyhatalom olyan nyomás alá helyezte őt, hogy végül kénytelen volt elállni a tervétől.²⁷

A helyzet valamelyest javulni látszik a Kuomintang (KMT) 2008. márciusi győzelme óta. Az új elnök, Ma Jing-csiou kompromisszumkészebb elődjénél, ami Pekinget is részben enyhíteni látszik.²⁸ Engedélyezték a közvetlen légi járatokat, növelték a szárazföldről

²⁶ Polonyi Péter: Birodalom-e Kína? in: N. Rózsa Erzsébet (szerk.): *Nemzeti identitás és külpolitika Kelet-Ázsiában*. Teleki László Alapítvány, 2005. 183-211. o.

²⁷ Robert S. Ross: „Taiwan's Fading Independence Movement?” *Foreign Affairs*, Vol. 85. No. 2. (2006) 141-148 o.

²⁸ Jordán Gyula: „Biztonságpolitikai Dilemmák a Tajvani-szoros két partján”. *Nemzet és Biztonság*, Vol. I. No. 7. (2008) 3-15. o.

beutaztatható személyek keretszámát és számos más kereskedelmi-adminisztratív könnyítés életbe léptetése van jelenleg is folyamatban. Sajnos a jelenlegi gazdasági válság ennek az enyhülési folyamatnak is kemény akadályokat gördít az útjába. A válságot a fejlett tajvani gazdaság is megérzi, és részben emiatt az alig másfél éve hivatalba lépett „kiegyezés-párti” elnök népszerűsége 20%-ra esett vissza.²⁹ Ilyen háttérrel igen nehéz dolga lesz, hosszú távú kompromisszumos programjainak megvalósításához.

Sokan amúgy is megkérdőjelezik a KNK katonai opciójának realitását. Hiszen ez azt jelentené, hogy épp a kínai gazdaság motorját jelentő délkeleti tengerparton kellene egy kiszámíthatatlan hosszúságú „testvérháborút” vívni, aminek a „nyeresége” (ha egyáltalán) távolról sem állna arányban a súlyos következményekkel. Kína modernizációja megtorpanna, súlyos nemzetközi szankciókkal, gazdasági és emberi áldozatokkal, a külkapcsolatok felbomlásával kellene számolni, és főképp a délkelet-ázsiai térség biztonságának teljes destabilizációja következne be, holott ennek megtartása Peking egyik legfőbb prioritása.

A gazdasági kapcsolatok mélyülése miatt amúgy is feleslegesé teheti a katonai opciót. Tajvan exportjának már több mint 40%-megy a KNK-ba, és elemzők szerint ez 2015-re már elérí, vagy meg is haladja majd az 50%-os arányt.³⁰ (Hongkongot is beleszámítva.) Ilyen mélységű kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok már kölcsönös függést eredményeznek, amely feltehetően hozzájárul ahhoz, hogy a katonai opció lehetősége egyre távolabb kerüljön a valóságtól.

A Koreai-félsziget helyzete

Kelet-Ázsia legsúlyosabb biztonságpolitikai kihívása, melynek következményei globális jelentőségűek. Az elmúlt három évtized során már kétszer is (1977-ben a pacifistának számító Jimmy Carter elnök, majd hidegháború végén 1991 George Bush elnök ideje alatt) komolyan felmerült Washingtonban, hogy kivonják csapataikat a Koreai-félszigetről, azaz a déli országrészből. Azonban mindkétszer ez a kezdeményezés igen hamar meg is akadt. Részben Szoul heves ellenállása miatt, hiszen a déli országrész hamar belátta, hogy egyénileg sokkal nehezebben tudná szavatolni saját biztonságát. Másrészt bármilyen megállapodás is született (márpedig számos bilaterális és multilaterális egyezményt is aláírtak az elmúlt 18 esztendő alatt), szinte mindegyik rövid időn belül értelmetlenné vált, mivel kiderült, hogy Phenjan egyik

²⁹ Michael Fronte: “The DPP Calls for Round Two”. *Far Eastern Economic Review*, Vol. 172. No. 8. (2009) 28-31. o.

³⁰ US-China Business Council statisztikája. Elérhető : <http://www.uschina.org/statistics/tradetable.html> Table: 4, 5, 6, 7, 8, 9. (Letöltve: 2010-04-10).

megállapodást sem tartja tiszteletben. Figyelemre méltó, hogy a kialakult helyzetre való tekintettel, Peking – amely a nyolcvanas évek végéig még vehemensen bírálta az amerikai csapatok koreai állomásoztatását – jelenleg nem követeli az amerikai csapatok kivonását a félszigetről, sőt inkább annak fenntartása mellett foglal állást.

Már 1991-ben (amikor a szovjet segélyek akadozása miatt Észak-Korea gazdasága egyre kritikusabb helyzetbe került) Phenjan aláírt Szöullal egy megállapodást, amely a Koreai-félsziget nukleáris fegyverektől való megtisztítását írta elő. Amilyen ígéretesnek tűnt akkor ez a szerződés, olyan gyorsan bukott is meg. Hamar kiderült ugyanis, hogy Phenjan semmit nem tett annak érdekében, hogy csökkentse nukleáris arzenálját, vagy fejlesztési kapacitásait.

Az első „komoly” egyezmény, az 1994-es genfi keretmegállapodás gyengesége, hogy nem rendelkezett a nukleáris hulladéktárolók ellenőrzéséről, tehát nem tudják követni, hogy a használt fűtőelemekből mennyi plutóniumot nyertek ki. Washington akkor „mindenáron” alá akart írni egy szerződést, emiatt Dél-Korea és Japán fenntartásai ellenére belement ebbe a szerződésbe. Ennek a felületes szerződésnek a következményei az ezredforduló után már kiütköztek.

Az észak-koreai nukleáris és rakéta program azonban a régió túl az egész világ biztonságára is komoly veszélyt jelent. Az északi rezsim ugyanis bárkinek hajlandó értékesíteni termékeit, aki fizet ezért. Észak-Korea olyan rakétarendszereket kínál és szállít a külföldnek, melyek a Rakéta-technológiai Ellenőrzési Rendszer (MTCR) hatálya alá esnek. Ilyesképpen számos problémás állam is hozzájut nem kívánt technológiákhoz. Többek között olyan, akár háromezer kilométeres hatótávolságú rakétákhoz, melyek akár nukleáris töltet szállítására is alkalmasak.

Nagyon komoly kétségek vannak az észak-koreai katonai potenciál és annak valós hadrafoghatóságát illetően. A számszerűleg valóban hatalmas adatok mögött (több mint egymillió főt számláló állandó hadsereg) feltehetően nincs hasonlóan hatalmas tüzérő képesség. Ugyanakkor erre vonatkozóan a külföld csak elenyésző, és több esetben is ellenmondó információval rendelkezik. Az észak-koreai erők sehol nem vesznek részt nemzetközi műveletekben, 1953 óta éles ütközetben sem mutatkoztak. Senkinek sincs valós információja arra, hogy ténylegesen milyen harcképességgel rendelkezik az izolált, és titkok burkaiba rejtőzött északi országrész fegyveres ereje. Igencsak felemás eredménnyel járt a

közelmúltban végrehajtott észak-koreai rakétakísérlet is. Bár az indítás sikeres volt, a második és/vagy harmadik fokozatok hibái miatt a rakomány nem érte el a kijelölt célpontot.³¹

Szingapúri-szoros, Malakka-szoros és a környező tengeri utak védelme

A kilencvenes évek óta nagyon elszaporodtak a „modernkori” kalóztámadások a világ talán legforgalmasabb tengeri szorosaiban, amelyek két óceánt kötnek össze. A probléma kezelésére már nemzetközi flotta járőrözik az ASEAN régió vizein.³² A helyzet olyan súlyos, hogy (a második világháború óta először) még a japán hadiflotta egységeit is beengedik a vizekre. Mivel az ezredforduló évében Kína is belépett a nyersolaj-importőrök népes táborába, ezen a területen keresztül történik Ázsia három óriás gazdaságának energiaellátása. A tengeri biztonság fenntartása valamint a kalózkodás féken tartása a régió államainak egységes követelménye. Az elmúlt években a térségbe rendelt korszerű hadihajók viszonylag sikerrel vették fel a küzdelmet a modernkori kalózzal szemben, részben ennek is tudható be, hogy a támadások zöme áttevődött Afrikai partjainak környékére.³³ Peking is meghirdette a kalózkodás elleni kíméletlen harcot, az elfogott kalózokat nyilvánosan végezték ki, és ez a gyakorlat a mai napig fennáll.

Terrorizmus a régióban

A 2002 októberi, Bali szigetén történt robbantás után nyilvánvalóvá vált, hogy a terroristák az ASEAN régiót sem kímélik. Indonézia a világ legnagyobb népességű iszlám országa, és bár ez még önmagában nem jelent veszélyt, tapasztalható, hogy a Dzsamáa Iszlámija szervezet igen aktívan jelen van az országon belül, sőt a régióban is.³⁴

³¹ Részletes és térképpel ellátott cikk a *New York Times* honlapján: „North Korean Missile Launch Was a Failure, Experts Say”. *New York Times* http://www.nytimes.com/2009/04/06/world/asia/06korea.html?_r=1 (Letöltve: 2009-11-25).

³² Samuel Bateman – Catherine Zara Raymond – Joshua Ho: *Safety and Security in the Malacca and Singapore Straits: An Agenda for Action*. Nanyang Singapore University, 2006. május. Lásd még: http://www.secure-marine.com/piracy_update (Letöltve: 2009-11-25). Bár több ASEAN állam, így pl. Malajzia is hivatalosan ellenezte az idegen hadihajók beengedését, azonban mégsem tettek ellene semmit, amikor azok egységei megjelentek a szoros vizein.

³³ James Kraska – Brian Wilson: The Global Maritime Partnership and Somali Piracy. *Defense & Security Analysis*, Vol. 25. No. 3. (2009) 223-234. o.

³⁴ John Gershman: „Is South East Asia the Second Front?” *Foreign Affairs*, Vol. 81. No. 4. (2002) 60-74. o. A szerző még a Bali szigetén történt terrorcselekmény előtt írt cikkét sokan kritizálták. Ez természetesen nem igaz, a szerző megállapítása meglepően jól kiállta az idő próbáját. Már akkor burkoltan kritizálta a Bush-kormányzat terrorizmus elleni stratégiáját, helyesen hívta fel a figyelmet annak veszélyeire, és bemutatta, hogy Délkelet-Ázsiában mi az ami működőképes, és mi az ami kontraproduktív. Helyesen fogalmazta meg, hogy csakis akkor lehet

Az iszlám délkelet-ázsiai jelenléte szintén sajátos és képlékeny témakör. Három országban valóban iszlám többségű lakosság van; Indonézia, Malajzia és Brunei egyértelműen iszlám ország, és tagjai is az Iszlám Konferencia Szervezet (Organization of the Islamic Conference OIC)³⁵ szervezetének.

Statisztikai adatokból kiviláglik, hogy az ASEAN népességének mintegy 45%-a muszlim, sőt a világ összes muszlim lakosának 18% ebben a térségben él. A délkelet-ázsiai iszlám számos ponton különbözik a közel-keleti iszlámtól, a vallás hagyományosan a vallás egyik legtoleránsabb ága. A szunniták vannak döntő többségben, ám a valóságban még ez is eltér a közel-keleti vonaltól. A régióban létező iszlám igen vegyes elemeket mutat, tradícióik nagy része keveredik a hindu és buddhista szokásokkal. Emiatt is történelmi hagyománya van a vallási pluralizmusnak, és a különböző irányzatok békében többnyire éltek egymás mellett évszázadokon keresztül. Noha történetek háborúk, azok nem vallási eredetűek voltak.

Különösen az Indonéz szigetvilágon belül olyan hatalmas a különbség az iszlám vallást gyakorlók társadalmi-szociális szokásai és ideológiái között, hogy a „világ legnépesebb iszlám állama” kifejezés csak statisztikailag állja meg helyét. A muszlim lakosság között valójában nincs szoros vallási egység, ellentétben Malajziával, ahol viszont mindössze 12 millió az iszlám közösség, és alig (55%) vannak többségben.³⁶ Brunei kivételével mindegyik ország politikai vezetése elutasította az iszlám törvénykezés engedélyezését, és csak 1998 óta (Suharto bukása) kaptak szélesebb vallási jogokat Indonéziában.

Politikai értelemben is visszafogott a helyi iszlám kapcsolata a vallás fő vonalával. Bár Izrael magatartását többször is elítélték Malajzia, Brunei és Indonézia kormányai, azonban a PFSZ 1974-es dzsakartai irodanyitási kérését is elutasították. Jasszer Arafat csak 1991-ben kapott engedélyt arra, hogy az el nem kötelezettek konferenciájára ASEAN területre (Malajzia) beléphessen. Hasonlóképpen a hetvenes években Malajzia akadályozta meg, hogy a fülöp-szigeteki iszlamista felkelések ügye a konferencia napirendjére kerüljön. Mindez jól érzékelteti, hogy még a régió iszlám háttérű államai számára is lényegesen előre valóbb a saját regionális és nemzeti érdekük, mintsem hogy az iszlám világ felé köteleznék el magukat.

Gazdasági adatokból is kitűnik, hogy a délkelet-ázsiai iszlám államok nem kerülnek szoros kapcsolatba a közel-keleti iszlám államokkal. A kétoldalú áruforgalom is alacsony:

eredménye bárminemű küzdelemnek, amennyiben Washingtonból egyenrangú partnerként kezelik a régió államait. Talán az Obama-kormányzat tisztségviselői jobban megszívtették a cikk megállapításait.

³⁵ Alapítva 1969-ben, jelenleg a Palesztin Főhatósággal együtt 57 tagállam vesz részt a munkában, és még számos szervezet (mint pl. az Arab Liga). A szervezet inkább konzultatív jellegű, számos kulturális jellegű programmal, oktatási segítségnyújtással, segélyekkel. Komoly politikai befolyásoló szereppel egyelőre nem bír.

³⁶ Lásd OIC statisztika: *Statistical, Economic and Social Research and Training Centre for Islamic Countries*, <http://www.sesrtic.org> (Letöltve: 2010-04-10).

Indonézia esetében 9%-os, Malajzia esetében 6.3%-os az OIC tagokkal történő kereskedelmük részesedése.³⁷ Látható tehát, hogy a saját régió irányába történő elkötelezettség nagyságrendekkel múlja felül a vallási/ideológiai irányultságot.

Mint azt maga Anwar Ibrahim korábbi maláj miniszterelnök-helyettes is kifejtette, abszolút dilettantizmus Délkelet-Ázsiát a terrorizmus elleni háború második frontjának titulálni.³⁸ A térségben az Al-Kaida minimális bázissal bír. Az egyetlen jelentősebb iszlám háttérű extrém terror-szervezet a Dzsamáa Iszlámija. Nem kétséges, hogy a szervezetnek viszonylag jól kiépített hálózata van a régióban, és segíti a Fülöp-szigeteki és Thaiföldi iszlám kisebbség akcióit is. Ezekre azonban főképp a történelmi számkivetettségük miatti keserűség, és a megoldatlan szociális problémáik miatt van hatással a radikális iszlám. Vitathatatlan, hogy az ASEAN+3 jövőjében nagyon érzékeny téma lesz az iszlám kérdés.

Konklúzió

Délkelet-Ázsia a bámulatos gazdasági eredményei közepette is nagyon súlyos biztonságpolitikai kihívások előtt áll. Számos örökölt és megoldatlan konfliktus terheli a régiót, a területi viták mellett (vagy azokat felhasználva) a nagyhatalmak érdekeinek ütközőterülete is ez a térség. Ám már a nagyhatalmaktól függetlenül is komoly regionális, államok közötti, sőt államon belüli feszültségforrások kezdik ki a térség stabilitását. A korábban csak elszórtan jelentkező vallási feszültségek évről évre egyre komolyabb kihívást jelentenek, gyakorta függetlenedési-elszakadási törekvésekbe is átcsapnak. Az államok többsége nem tudta védelmi képességeit hozzáigazítani az ezredfordulót követő új biztonsági kihívásokhoz. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy Ázsiában hatszázmillió ember él a szegénységi küszöb alatt. Nincs is esély arra, hogy ez belátható időn belül számottevően csökkenjen. Ez további táptalajt ad az erőszakos cselekmények táborának, amelyet a szélsőséges szervezetek „utánpótlás bázisként” használnak. Az egyik legfontosabb kérdés/kihívás az, hogy képesek lesznek-e a kelet-ázsiai államok, illetve főképp az általuk létrehozott intézmények kezelni a regionális kihívásokat.

Kelet-Ázsia biztonságpolitikai intézményeire eddig csak mérsékelt befolyást gyakorolt a világ többi részén működő multilaterális szervezet. Biztonságpolitikai együttműködés területén a térség államaira sokkal inkább jellemző az elutasítás semmint a kooperáció. Ez

³⁷ Uo.

részben érthető, hiszen a történelem során már számos alkalommal kiderült, hogy máshol működőképes konstrukciók nem adaptálhatóak az ázsiai környezetre. Ettől függetlenül, a közeljövőben a kelet-ázsiai államoknak még felül kell vizsgálniuk eddigi, kollektív biztonsági intézményrendszert elutasító álláspontjukat, és egy új koncepciót kell megalkotniuk. Ebben már helyet kell, hogy kapjon a kollektív biztonság garantálása csakúgy, mint a humanitáriánus intervenció lehetősége. Ezek nélkül joggal vádolhatóak a regionális szervezetek azzal, hogy inkább csak „papírtigrisek” semmint tényleges stabilitás-teremtők. Meg kell teremteniük közös biztonságpolitikájuk pilléreit, egyúttal ki kell dolgozniuk annak szervezeti kereteit. Ez egyaránt szolgálja saját nemzeti és regionális érdekeiket, valamint globális érdekérvényesítési lehetőségeik erősödéséhez is hozzájárul. Kelet-Ázsia gyors és látványos felemelkedése eddig még főképp gazdasági értelemben volt tapasztalható, biztonságpolitikai témakörökben még csekély mértékben éreztették erejüket. A jövőben ez minden valószínűség szerint változni fog. A biztonságpolitikai kihívások, amelyekre a régióknak választ kell adnia, elkerülhetetlenné teszik egy új koncepció megalkotását. Nyilvánvaló, hogy a huszonegyedik század globális biztonságpolitikáját még nem Kelet-Ázsiából fogják alakítani, azonban Észak-Amerika és Európa mellett Kelet-Ázsia fog megjelenni a harmadik globális biztonságpolitikai szereplőként.

³⁸ Anwar Ibrahim: „Radical Islam in South East”. *Far Eastern Economic Review*, Vol. 150. (2006) 37-39. o.